

xés --- —Si eu torni sans de la batal<l>a. --- E la femna li dix —E què't profitarà a tu si altre lo-m fa *justèsia?* --- e no seria me<l>lor a tu que tu-m donasses *justeya*, e que tu preesses aquest log<u>er, que si-l trametz ad altre?», *VidesR*, f° 74v2; «e pus reta aquel a la cort, a *justeya fer*», doc. de 1291 (Vil·lanueva, *Via. Lit.* xxii, 287).

Aquesta forma arcaica del mot restà, amb sign. figurat de 'certa mesura d'oli' o 'de vi', probablement partint de l'acc. 'allò que és de dret i raó' d'on 'allò que es deu segons el dret foral': «Censos --- Vilamijana --- item fa un poll, per lo qual fa 6 drs.; item fa dues *justies* de vi --- fa dues *justies* e mitja de vi --- id. id. --- item sinc *justies* de vi», *Spill* de Castellbò (f° 9r); «item fa mige *justia* de oli» a Cabó, «oli, una *justia*», ib. (f° 33r i 34r.); «l'alberc de N'Aléu del Ges fa --- dues *justies* de vi de lach», id. (f° 104r.); «porció a <cada> monjo --- una *justia* de vi per quiscun dia, ve a ser 16 migeras», doc. de Banyoles a. 1718 (o de 1596-1610?); «unam *justinam* vini reraprim», 20 ib. (potser mal llegit per *justiham*); en la grafia *justella*, també en docs. de Banyoles, de 1712: «els monjos --- demanaven --- una *justella* de vi en espècie, que fes 18 botes per any», i l'abat diu que «li fassan constar en què consistia aquella mesura anomenada 25 *justella*» (Serra V., *Pinós i Mataplana* III, 197, 198).

Sembla que hi hem de veure una ultracorrecció de *justeya* (creient-ho cas de *ieisme*). De *justia* deriva *justier* 'botxi': «lo *justier* venc, qui volc venyar la onta de son se<n>yor», *VidesR*, 203v2, en lloc del qual el glossari d'aquesta obra diu que s'hi troba també un cas de *justesiers* i deu de *justicier*; i en la *Cròn.* del Cerimoniós hi ha *justicer*, però en el sentit de 'el justícia d'Aragó' (389). *Justiciar* [1268]. *Justicier*, StVicentF (*Serm.* I, 244).

Justina 'medalla religiosa': «Dijous de Cena, / d'hàbit vestida / e prim cenyida, / la creu portava / --- / al coll, *justina* / duya, e mostres / de pater-nostres, / e agnus d'or / en dret del cor», JRoig (*Spill*, 4090).

Injust [Llull]. *Injusticia* [Llull]: «tramet la coloma per lo matí a les cases dels prelats e senyors temporals, e lo sent Spirit va volant damunt, e veu que tots són órreus e sùtzeus, per *injustícies*, pompes e ucfanes --- e no s'i repose ---», StVicentF (*Serm.* I, 131.21). «Home del poble, reblat amb cadenes, / sollat d'*injustícia*, cansat de sofrir: / la nostra vida és una vall de penes; / si he de ser esclau prefereixo morir!», Coromines (*Joan Apòstol*, himne llibertari).

Ajustar 'convenir en el just preu de fer una cosa' [Lacav.]. *Ajustament*. *Ajust* «pactum, pactio, convenio», Lacav.; «més val un roïn *ajust* / que una bona sentència», Carles Ros (*AdagesR* 1736, p. 71); segueix essent el mot popular per 'pacte econòmic' cap al Nord-dest (Biure d'Empordà, 1931); a l'Alt Aragó és encara el pacte o capítols matrimonials: «güé hemos ito con el novio ta casa de la novia e hemos feto el ahuste», Bielsa (1965). Tal com en altres llocs diuen *justillo* o *justina* o el fr. *just-au-corps* (en cat. *justacòs*): alt-arag. *ajustador* 'espècie de armilla' a Plan de Gistau i a Bielsa (1965). *Desajustar*; *desajustament*.

CPT.: *Justificar* [S. xv, *AlcM*]; Fontserè hi afegeix l'acc. tipogràfica; «què hi fas aquí? --- / espero l'amo de casa que m'és cosí. / Hauràs de *justificar*<te> - com és així», Milà Fontanals, *Romancerillo*, sembla del S. xvii i rossellonès. *Justificació*. *Justificable*. *Justificatiu*. *Justificant*. *Injustificat* [1243]; *injustificable*. *Justifet* (supra). *Justiprear* Palomar d'Albaida (1962). *Justacòs* (*justacors*).

Jus, del ll. *jus, juris*, supra, passà amb caràcter vulgar, però amb fonètica culta; si bé generalment alterat en *just* (per etim. pop.), en les frases *de mal just* i *de bon just*: «tant cant pots, vulles esquivar / *de mal just* diners aplegar: / car tos hereus mai alegrar / no se'n porien», Turmeda (*Bons Amon.*, 155); «no posseïres de *mal just*, ne desigiar riqueses, sinó solament passament de vida», StVicentF (*Serm.* I, 71.6; de nou I, 187.14); «prelats de la església qui la sua senyoria han de *bon just*; àlias si-u sabien que no fos de *noñ just*, no-u pendrien», StVicentF (volum Harrison, f° 114v7). «Calia l'esfors continuat d'un ferm y actiu propagador: un n'hi hagué que guanyà eix títol y --- és de bon *just* proclamar-ho», MilàF (O. C., ed. Gili, 1883, p. 268); amb sentit un poc deformat «ésser de *bon just*: qui té bon caràcter», Borràs i Jarque (*BSCC* xv, 246).

JUSTA, prep. arcaica, 'vora, al costat de', 'segons', del ll. *JUXTA* id. □ 1.ª doc.: Ss. XII-XIII.

Aviat va antiquar-se en català, mentre que en llengua d'oc persistí una mica més i, gràcies a l'antiguitat de la literatura trobadoresca, se'n troben ja molts exemples des de princ. S. XII (*Girat de Rossilhon*, Marcabré, Dalí d'Alverne etc.), generalment en la forma *josta*, però també *justa* (Guiraut de Bornelh, i sobretot gascó antic): Appel, *Chr.*, gloss.; Rayn. III, 591; PSW IV, 275-6. En català el tenim en el significat locatiu i també en l'abstracte: «Fét N. Séiner un precíós miracle d'un ceg, que él alumenà davant éls; aquest ceg ere *justa*, prob, de Jericó --- e quan ozí que N. S. Jh. Cr. passave --- començà a cridar --- —Mercé ajes de mí ---», *Hom.*, 4r16 (i nota 36); «la domna dels Cartz / --- / Sobrepretz s'és meza / *justa* leys, per què-m platz!», Cerverí (73/58.64) i en algun altre text poètic més provençalat. També en sentit moral: «En lo Juici --- uns --- seran jutgat e regnaran, axí co-ls barons santz e perfeytz qui --- ab lo Jutge estaran --- cor gran honor serà aver l'atorgament ab lo Jutge: *justa* la qual cosa repromès Déus als seus amics: dién —Seyretz sobre les sezi<l>les jutgans los 12: trips d'Israel», *VidesR*, 4r2 (cf. *LleuresC*, 356).

En la preposició llatina *JUXTA* sembla que existírent les dues mesures ũ i ũ de la vocal: aquella testificada en els *Anecdota Helvetica* (Keil, *Grammatici Lat.*, Supl., *praef.*, p. CCLIV), però Marx admet que també hi hagué *juxta*.

I sigui que en doni proves epigràfiques o que solament es guii per l'enllaç etimològic amb *jūgis*, aquesta quantitat de tota manera és segura, i Heraeus (*ALLG* XIV, 474) creu que així degué ser en l'època més clàssica; tant si el dualisme s'explica per un duplicat